

Nr 9

Utlåtande i anledning av väckt motion angående viss översyn av lagen om inteckning i jordbruksinventarier.

Tredje lagutskottet har behandlat en inom riksdagens första kammare väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 113, av herr Nilzon, Ivar.

I motionen hemställs, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om översyn av lagen om inteckning i jordbruksinventarier i syfte att möjliggöra att sådan inteckning fortfarande gälla i fall då gäldenären efter frånträdande av ett jordbruk överförde inventarierna till ett annat av honom tillträtt jordbruk.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen har på begäran av utskottet yttranden avgivits av Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen och Svenska jordbrukskreditkassan.

Gällande rätt

Institutet inteckning i jordbruksinventarier infördes i svensk rätt genom lagstiftning 1932. Den rättsverkan, som dylik inteckning medför, innefattar liksom fallet är i fråga om förlagsinteckning endast förmånsrätt jämlikt 17 kap. 7 § handelsbalken till betalning ur inventarierna vid gäldenärens konkurs. Inteckning till säkerhet för fordran må jämlikt 1 § lagen den 3 juni 1932 om inteckning i jordbruksinventarier meddelas i de för visst jordbruk avsedda lösa inventarierna. Utfästelse om inteckning skall innehålla uppgift å den eller de fastigheter varå jordbruket bedrives. Ansökan om inteckning skall enligt 2 § i lagen göras hos inskrivningsdomaren vid den rätt, under vilken fastigheten eller, om fastigheterna är flera, huvudfastigheten lyder. Om inventarierna övergår i annans ägo eller, annat än rent tillfälligt, bortföres från det jordbruk, vilket avses med inteckningsbeslutet, eller om jordbruket nedlägges eller överlåtes, upphör den genom inteckningen stiftade säkerhetsrätten. Till skydd för inteckningshavaren har denne därför i 10 § i lagen tillerkänts rätt att, oaktat intecknad fordran ej är förfallen, kräva omedelbar betalning därför, om jordbruket helt eller till väsentlig del nedlägges eller överlåtes, om inventariebeståndet genom försäljning, bortföring eller förstöring väsentligen nedgår eller om det skäligen kan befaras att på grund av gäldenärens förvållande inteckningshavarens säkerhet kommer att märkligt minska. Härigenom har inteckningshavaren beretts möjlighet att, i händelse betalning ej erhålles, antingen efter dom utverka

utmätning hos gäldenären eller ock få denne försatt i konkurs, varvid möjlighet kan tänkas föreligga att enligt konkurslagens återvisningsregler bringa avtal om skedd överlåtelse av inventarierna att återgå. Enär inteckning i jordbruksinventarier icke beaktas vid utmätning, stadgas i 4 § konkurslagen, att om gods, till vilket borgenär äger förmånsrätt på grund av inteckning i jordbruksinventarier, utmättes för annans fordran utgör detta — liksom då godset blir föremål för s. k. lösöreköp — konkursanledning, såvitt ej den övriga delen av säkerheten förslår till fordringens gäldande. Slutligen kan erinras, att inteckningshavare enligt 6 § lagen om inteckning i jordbruksinventarier äger samma förmånsrätt i utestående köpeskillning för försålda inventarier som han ägt i det försålda. — Sparbank och jordbrukskassa må enligt 26 § sparbankslagen respektive 58 § kungl. förordningen den 5 juni 1942 om jordbrukets kreditkassor icke bevilja kredit mot inteckning i jordbruksinventarier annat än om därjämte lämnas i och för sig fullgod säkerhet av pant eller borgen.

Yttrandena

Svenska bankföreningen erinrar om att Föreningen Sveriges häradshövdingar vid remissbehandlingen av det sakkunnigförslag, som ligger till grund för 1932 års lagstiftning, ifrågasatte, att inventarieinteckning skulle knytas till gäldenärens person och omfatta alla hans inventarier, oavsett var jordbruket dreves, men att departementschefen avvisade häradshövdingeföreningens förslag och anförde, att det syntes naturligtast och för kreditgivare i allmänhet mest önskvärt, att inteckningen hänförde sig till ett för visst jordbruk avsett inventariebestånd.

Bankföreningen anför vidare:

Enligt bankföreningens uppfattning äger vad departementschefen sålunda anförde fortfarande giltighet. Ur kreditgivarens synpunkter måste det betraktas såsom en klar fördel att inventariebeståndet är knutet till en viss fastighet. Enligt bankföreningens mening har motionären sålunda icke anfört tillräckliga skäl för sitt förslag om en översyn av lagen om inteckning i jordbruksinventarier. Härtill kommer att lagstiftningen väl knappast spelar den roll, som man avsett vid dess tillkomst. Inteckningar i jordbruksinventarier har väl i de flesta fall — åtminstone inom affärsbankerna — fått tjäna som supplement till annan säkerhet, t. ex. sekundär fastighetsinteckning. Ändringar i lagstiftningen, som vore ägnade att förringa kreditgivarens säkerhet, skulle förmodligen göra lagstiftningen ännu mindre användbar än nu, vilket i realiteten skulle betyda att den komme att användas i ytterst ringa omfattning. I detta sammanhang vill bankföreningen understryka sammanhanget mellan gällande regler om förlagsinteckning och inteckning i jordbruksinventarier. Den oerhörda utveckling, som präglat vår industri under de senaste årtiondena, har medfört sådana förändringar beträffande företagens tillverkningar och struktur, att tiden snart torde vara inne för en översyn av gällande bestämmelser om förlagsinteckning. I ett sådant sammanhang torde det vara lämpligt att även överse lagstiftningen om inteckning i jordbruksinventarier.

Svenska sparbanksföreningen anser, att det icke kan bestridas att i de av motionären angivna fallen vissa olägenheter är förbundna med gällande bestämmelser, samt har intet att erinra mot motionärens förslag. Föreningen framhåller emellertid angelägenheten av att en omarbetning av lagen icke medför någon minskning av inteckningshavarnas trygghet.

Svenska jordbrukskreditkassan finner önskvärt, att inventarieinteckning ges större värde som säkerhet för lån, och tillstyrker utredning i enlighet med motionens syfte.

Utskottet

I sin motivering erinrar motionären till en början om reglerna i lagen att inteckning må meddelas endast i de för visst jordbruk avsedda inventarierna och att därest den fastighet, för vilken inventarierna sålunda är avsedda, överlåtes, inteckningssäkerheten upphör att gälla. Motionären anför vidare, att om jordbrukaren i fråga omedelbart eller inom kort tid efter överlåtelsen tillträder annat jordbruk, till vilket inventarierna överföres, och han alltjämt måste lämna säkerhet av inteckning i jordbruksinventarier, sagda bestämmelser synes medföra onödiga olägenheter. Ny ansökan om inteckning måste ingivas till inskrivningsdomaren, vilket förorsakade såväl gäldenären som borgenären besvär. Önskvärt vore, enligt motionärens uppfattning, att den gamla inteckningen fortfarande finge gälla. I varje fall borde det vara möjligt att uppnå en förenkling av förfarandet, t. ex. genom intyg av ojävig person om att inventariebeståndet på det nya jordbruket vore av sådan storlek, att inventarierna fortfarande kunde gälla såsom säkerhet för fordran. En dylik anordning syntes motionären med fördel kunna tillämpas, när de ifrågavarande fastigheterna vore belägna i samma domsaga, men möjligheter till en sådan lösning torde finnas även i andra fall.

Såsom i vissa av remissyttrandena framhållits torde anknytningen mellan inventarieinteckningen och visst jordbruk vara avsedd att underlätta kontrollen av att inventariebeståndet icke skingras eller säkerhetens värde på annat sätt äventyras. Nämda kontrollmöjlighet är av betydelse icke endast för inteckningshavaren utan även för borgensmännen i de fall då utöver inventarieinteckningen ställts borgen till säkerhet för fordringen. Eftersom säkerhet av inventarieinteckning torde förekomma främst inom sparbankernas och jordbrukskassornas verksamhet och dessa kreditinstitut därvidlag författningsenligt jämväl måste kräva fullgod säkerhet av pant eller borgen, är sistnämnda fall praktiskt betydelsefullt.

Ett utövande av kreditgivarnas och borgensmännens kontroll över säkerheten underlättas självfallet av att inventarierna befinner sig på en närbelägen ort, så att icke uppsikten över gäldenärens åtgöranden kräver särskilda anordningar. Lagstiftningens nuvarande utformning med ovillkorligt samband mellan inteckningen och visst jordbruk kan härvidlag antagas

vara till fördel. Svenska bankföreningen och Svenska sparbanksföreningen har också framhållit angelägenheten av att en omarbetning av lagen icke leder till minskning av in-teckningshavarnas trygghet.

Utskottet vill för sin del understryka vad föreningarna sålunda anfört. Emellertid kan det, även med de regler som nu gäller, vara förenat med vissa svårigheter för in-teckningshavaren att hålla sig underrättad om huruvida gäldenären överför inventariebeståndet till annat jordbruk. Därest, i de fall som beröres i motionen, inventarierna förflyttas, synes det utskottet vara att föredraga, att verkan av in-teckningen, i stället för att såsom enligt gällande rätt är fallet utsläckas, fortfar att gälla i inventarierna på det jordbruk, till vilket de överförts, låt vara att de därvid kan komma att befinna sig utom räckhåll för en mera omedelbar uppsikt från fordringsägares och i förekommande fall borgensmäns sida. Häremot kan måhända invändas, att en lagändring i antydd riktning kan befaras medföra att kreditinstitut och borgensmän anser sin trygghet beskuren och att i följd därav inventariein-teckningens värde som kreditunderlag för jordbrukarna försämras. Enligt utskottets uppfattning torde emellertid dylika farhågor icke böra tillmätas alltför stor betydelse, särskilt som det måste förutsättas att fordringsägarens maktmedel mot gäldenär, som förringar säkerhetens värde, icke genom den ifrågasatta nya lagstiftningen försvagas.

Med hänsyn till det anförda finner utskottet att det i motionen behandlade ämnet bör göras till föremål för utredning.

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen I:113 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att lagen om in-teckning i jordbruksinventarier göres till föremål för översyn i syfte att möjliggöra, att in-teckning kan fortfara att gälla i inventariebestånd, vilket av gäldenären vid frånträdande av ett jordbruk överföres till ett annat, som av honom tillträdes.

Stockholm den 8 mars 1955

På tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Osvald, Lindahl,* Grym, Ivar Nilzon, Axel Jansson, Herbert Hermansson, Ebbe Ohlsson och William Ohlsson;

från andra kammaren: herrar Andersson i Löbbo, Andersson i Möln-dal, Johansson i Torp, Nyberg, Levin, fru Boman,* herrar Hansson i Skegrie och Berggren.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.